ANTWOORD OP „INDRUK VAN SURINAME” VAN IR. IMAN G. J. VAN DEN BOSCH

DOOR

J. A. LIEMS

Onder het hoofd: „Indruk van Suriname” komt in het Nov. no. van dit blad een artikel voor van Ir. Iman G. J. van den Bosch.

Er is in de laatste jaren veel over Suriname geschreven door reizigers, die het land korten tijd bezochten. In een kleine gemeenschap als de Surinaamsche, komen al deze spoedreizigers met dezelfde menschen in contact, hooren dezelfde ideeën, komen bijna allen dan ook tot dezelfde conclusie, nl. dat de groote landbouw het voornaamste, zoo niet eenige, middel is ter verbetering van den economischen toestand. Van den kleinen landbouw zien ze heel weinig en hooren ze meestal in ongunstigen zin praten.

De politiek van de Nederlandsche Regeering en het Koloniaal Bestuur werden, tot kort geleden, geheel door dit idee beheerscht.

Eerst in den laatsten tijd is men tot het inzicht gekomen, dat de ontginning van het land weinig aan de eigen bevolking ten goede komt, wat een natuurlijk gevolg is van het feit dat de exploitatie bijna uitsluitend geschiedt met vreemd kapitaal. Men meent nu dat een ontwikkeling van den kleinen landbouw — waarop thans alle aandacht gevestigd is — het middel zal zijn om de kapitaalcracht in het eigen land op te voeren.

Dit nieuwe geluid werd na het optreden van den tegenwoordigen landvoogd voor het eerst van zekere zijde gehoord.

Blijkbaar voelt Ir. van den Bosch niet veel voor deze stelling, althans hij schrijft: „Wanneer men bedenkt, dat de welvaart van Suriname draait om het plantageleven, dan is zeker de tegenwoordige toestand niet rooskleurig. Maar deze schijnt hoopvoller te zijn geworden sedert eene lezing, die door den Heer S. H. Gonggrijp in Nov. 1917 werd gehouden voor de plantersvereniging. In die lezing deed men uitkomen, dat degenen, die in de laatste 35 jaren hun kapitaal in den Surinaamschen landbouw gestoken hebben, weinig of geen rente van hun kapitaal gezien hebben. 48 on-

dernemingen, d.i. 60 % van de bestaande plantages in de kolonie, zouden van eigenaren verwisseld en gekocht zijn voor nog geen 25 % door elkaar van de werkelijke waarde, terwijl onder de plantages welke niet in andere handen overgingen er waren, die in geen 25 jaren een cent dividend aan hunne eigenaren konden uitkeeren.”

Dat de tegenwoordige toestand hoopvoller zou zijn, kan allerm minst worden toe gegeven. Gaarne zou ik het optimisme van den heer van den Bosch willen deelen, maar met de feiten, ook recente, voor oogen, zie ik de toekomst van den grooten landbouw in Suriname, zeer donker in.

Het voortbestaan van de groot-cultures, in den tegenwoordigen vorm, is afhankelijk van den aanvoer van immigranten onder poenale sanctie. De immigranten verlaten echter na vervulling hunner werkovereenkomst, vrij wel allen de ondernemingen. Aanhoudende aanvoer is dus noodzakelijk.

Op 31 Dec. 1928 waren er in Suriname 63819 Aziaten (Britsch en Ned. Indiërs), waarvan onder contact 13592 en niet onder contact 2110 op de plantages werkzaam.

Van de ruim 50000 vrije Aziaten, vroegere koelies op de plantages, werken er dus slechts 4 % als vrijen op de plantages. Ik laat buiten beschouwing dat dit kleine aantal meestal speciale diensten verricht als mandoer, wachter, machinedrijver, enz.

Er is geen enkele aanwijzing, dat de nu aangevoerde en nog aan te voeren vrije immigranten zich voor arbeid op de plantage zullen beschikbaar stellen. Maar ook als ik mij hierin vergis, dan is deze immigratie te duur (f 1000 per gezin) om consequent doorgevoerd te worden.

Ir. v. d. B. stelt 2 dingen vast, waarmee ik het geheel met hem eens ben, nl. dat de Surinaamsche planters erg hun best doen en dat de grond in het poldergebied van uitstekende hoedanigheid is.

We zien echter, dat niettegenstaande er twee zulke gunstige voorwaarden aanwezig zijn, de groote landbouw afhankelijk blijft van den aanvoer van goedkoope Aziatische werkkrachten, terwijl de naburige landen — niet koloniën — zonder deze goedkoope arbeiders, dezelfde producten, cacao, koffie, suiker, enz. voor de wereldmarkt voortbrengen.

Nu niemand meer aan de afschaffing van de poenale sanctie twijfelt, moet de Surinaamsche planter er op bedacht zijn een andere bedrijfsvorm in te voeren. Keurt men mijn plan af, dan vind ik dat best, mits men iets beters en dat wèl uitvoerbaar is, aan geeft. Want de tegenwoordige bedrijfsvorm leidt binnen korten tijd tot een catastrofe.

Blijkbaar is de heer v. d. Bosch niet bekend met de geschriften van den heer Tj. Pyttersen, die reeds jaren lang propaganda maakt voor mechaniseering van het landbouwbedrijf in Suriname. Althans de heer P. wordt niet genoemd, wèl Dr. Lens en mijn persoon als voorstanders van een „plan, dat voorzeker getuigt van grootschen opzet en veel durf, maar waar men in Suriname zeer sceptisch tegenover staat”, aangezien reeds genomen proeven met mechanische grondbewerking in Suriname geen gunstige resultaten hebben gegeven, enz. Alsof dit een argument kan zijn!

Hiertegen wil ik opmerken, dat ik bedoelde proeven van nabij heb mede gemaakt en juist die proeven aanleiding hebben gegeven tot het door mij ontworpen plan, omdat toen gebleken is welke de bezwaren zijn die overwonnen moeten worden en ook dat tractoren niet de gewenschte trekkrachten zijn.

Zullen dergelijke proeven slagen, dan moeten ze onder deskundige leiding worden uitgevoerd — wat niet het geval is geweest.

Gebleken was, dat de verschillende werkzaamheden slechts korten tijd mogelijk waren. In den regentijd was de grond te kleverig en in den drogen tijd steenhard. Slechts gedurende de kenteringen was hij goed bewerkbaar en verliepen de werkzaamheden vrij vlot.

Het bezwaar van den regentijd is moeilijk te ondervangen, maar beschikking over bevoeiingswater moet het mogelijk maken den grond in den drogen tijd in den voor de bewerking gunstigen vochtigheidstoestand te *brenge*n en in den voor plantengroei gewenschten staat te *houden*.

Dit denkbeeld is door mij in grove lijnen uiteengezet in de W.-I. Gids van Nov. 1925 onder het hoofd: „Over den kleinen landbouw in Suriname”. Dit artikel vond toen in Suriname geen bestrijding, wel eene gunstige beoordeeling in het in planterskringen veel gelezen dagblad De West.

Eerst na mijne komst in Nederland, was het mogelijk met deskundigen dit idee uit te werken tot een meer vast omlijnd plan. Eigenaardig is, dat het plan toen tegenstand ontmoette.

Het is niet juist, dat het plan op een *nieuw systeem* voor afwatering en inpoldering berust. De hoofdzaak is, dat er *altijd* over bevoeiingswater moet kunnen worden beschikt. Inpoldering, aan- en afvoerkanalen zijn ontworpen volgens het op alle Surinaamsche plantages voorkomend systeem. Alleen in de onderverdeeling van het land bestaat er verschil met de oude plantages.

Op de oude plantages loopen de 8—10 M. breedte en 100 M. lange akkers (bedden zegt men in Suriname) meestal evenwijdig aan

de kanalen. In het nieuwe plan moeten ze er haaks op staan. Aan-gezien in den regentijd rijst geteeld wordt en de andere gewassen in den drogen tijd, kunnen de akkers breeder en langer worden, m. a. w. het drainage-systeem kan minder intensief zijn dan tot nu gebruikelijk, wat het gebruik der werktuigen vergemakkelijkt.

Een oude plantage naar dit systeem omwerken, brengt met zich mee het dempen van slooten en greppels, wat zeer kostbaar is en bovendien het groote nadeel heeft, dat de niet te dikke bouwlaag voor een deel afgegraven moet worden om in de greppels te verdwijnen.

Waar het hier om een polder gaat, is er dus nooit sprake geweest van een terrein *buiten* het polder gebied. De aandacht werd gevestigd op een nog niet ontgonnen, maar boom- en wortelvrij stuk land, gelegen tusschen andere bebouwde gronden in het poldergebied, omdat dit terrein, zonder bijzondere kunstwerken, gemakkelijk en goedkoop bevoeid kan worden, ook in den drogen tijd.

Hoewel ik voor mij de overtuiging heb van de uitvoerbaarheid, schreef ik in mijn bovengenoemd artikel, dat het niet de pretentie heeft van *de* oplossing van het vraagstuk aan te geven, maar beschouwd moet worden als een punt van uitgang uit een der vicieuze cirkels om ons heen. Zoowel in dat artikel als later heb ik er op gewezen, dat de eerste polder met *goede* irrigatie als *proef* zal moeten dienen om een nieuwen bedrijfsvorm te vinden.

In de vijfde van zijne in 1924 gehouden serie lezingen over Surinaamsche problemen, zegt de heer S. Beck, dat er nieuwe bedrijfsvormen voor den kleinen landbouw gevonden en geschapen moeten worden om het bedrijf loonend te maken. Thans is dit ook voor den grooten landbouw noodzakelijk geworden.

Maar de proeven zullen dan ook zóó ingesteld en geleid moeten worden, dat de kansen van slagen zoo groot mogelijk moeten zijn. Daarvoor zijn menschen noodig, die volkomen vertrouwd zijn met de te gebruiken machines en werktuigen — vakmenschen dus, die momenteel niet in Suriname te vinden zijn.

Eerst bij welslagen van de proeven zal de tijd gekomen zijn voor de in de kolonie aanwezige Holl. kolonisten om te overwegen of ze hunne tegenwoordige bezittingen kunnen prijs geven om op een ander terrein een geheel nieuw bedrijf te beginnen. Behalve deze kolonisten zijn er in Suriname andere elementen die aan den verderen opbouw van het systeem kunnen werken.

Er zijn verschillende en bijzondere redenen w. o. persoonlijke, waarom men in Suriname sceptisch staat tegenover de proefneming en het verwondert mij geenszins, dat de heer v. d. B. na

alleen in Suriname ingelicht te zijn, tegenstander is van het plan.

Maar het heeft thans geen zin meer hier verder op in te gaan, aangezien reeds eene kentering in de meening is ingetreden. Ik verwijs naar het hoofdartikel in *De West* van 12 Augustus 1930 getiteld: „In de goede richting”. En naar de mededeeling van den Gouverneur van Suriname aan de Koloniale Staten, luidende: „Bespreekingen met den heer Pyttersen en Ir. van Dijk van het Ingenieursbureau van Dijk hebben mij, met instemming van den Minister, doen besluiten een post voor proefneming op het gebied van mechanische landbouwbedrijven op de ontwerp begrooting voor 1932 te brengen.”

Het praktische landbouwkundig gedeelte van het rapport-van Dijk kreeg, na bespreking met mij, vasten vorm.

Den Haag, December 1930.